

CATO DISTICHONJAINAK EGYBEVETÉSE

a Publilius Syrus-féle sententiákkal.

A Publilius Syrus-féle sententiákat Cato distichonjaival eddig még senki sem hasonlította össze. Csupán egy névtelennek 1759-ből való Amsterdamban megjelent Cato-kiadásában találunk idézve néhány párhuzamos helyet. En, hogy a két író egymáshoz való viszonyának többször felvetett kérdését végleg tisztázzam, szorgalmasan átvizsgáltam Publilius Syrusnak nem csupán valódi sententiáit, hanem a helytelenül neki tulajdonítottakat valamint Pseudo-Seneca úgynevezett *Proverbium*-ait is. Használtam a Wölfflin kiadását: *Publili Syri Sententiæ, ad fidem codicum optimorum primum recensuit Eduardus Wölfflin. Accedit incerti auctoris liber qui vulgo dicitur de moribus.**) Megjegyzem, hogy a Cato sententiáihoz csak valamennyire hasonlító verseket is kiszemeltem, s így felsorolásom körülbelül teljesnek mondható. Az eredmény azonban, hogy előre jelezzük, legnagyobb részben negatív.

1. Publ. Syri Sententiæ, vs. 10:

Amici vitia si feras, facias tua.

Cato I. 9:

Cum moneas aliquem nec se velit ille moneri,

Si tibi sit carus, noli desistere cœptis.

2. P. S. vs. 14: Avarus ipse miseriæ causa est suæ.

Cat. IV. 1: Despice divitias, si vis animo esse beatus,

Quas qui suspiciunt, mendicant semper avari.

3. P. S. vs. 42: Amicum an nomen habeas, aperit calamitas

Cat. IV. 28: Parce laudato: nam quem tu sæpe probaris,

Una dies, qualis fuerit, ostendet, amicus.

4. P. S. vs. 92: Citius venit periculum, cum contemnitur.

Cat. IV. 9: Quod tibi suspectum est, confestim discute, quid sit;

Namque solent, primo quæ sunt neglecta, nocere.

5. P. S. vs. 107: Contra impudentem stulta est nimia ingenuitas.

Cat. App. 7: Contra hominem astutum noli tu verus haberi:

Non captare malos stultum est nec velle nocere.

6. P. S. vs. 130: Didicere flere feminae in mendacium.

Cat. III. 20: Coniugis iratae noli tu verba timere:

Non lacrimis struit insidias, cum femina plorat.

*) Lipsiæ. 1869.

helyet. Én, hogy a két író egymáshoz viszonyított kérdését végleg tisztázom, szorgalmasan a Syrnsnak nem csupán valódi sententiáit, hanem tulajdonítottakat valamint Pseudo-Seneca írásait is. Használtam a Wölfflin kiadását: *Publii Catii Sententiarum optimorum primum recensio*. Nem cedit incerti auctoris liber qui vulgo dicitur de Cato, hogy a Cato sentenciáihoz csak valamennyire iszemeltem, s így felsorolásom körülbelül teljes: Imény azonban, hogy előre jelezzük, legközelebb

bl. Syri Sententiæ, vs. 10:
Amici vitia si feras, facias tua.
to I. 9:
Cum moneas aliquem nec se velit ille monei.
Si tibi sit carus, noli desistere ceptis.
S. vs. 14: Avarus ipse miserie causa est sua.
IV. 1: Despice divitias, si vis animo esse beatus.
Quas qui suspiciunt, mendicant semper.
S. vs. 42: Amicum an nomen habens, aperit calicem.
IV. 28: Parce laudato: nam quem tu sepe precor.
Una dies, qualis fuerit, ostendat, amicus.
S. vs. 92: Citius venit periculum, cum contemnitur.
Quod tibi suspectum est, confestim discite.

Cat. IV. 30: Cum Venere et Baccho lis est et iuncta voluptas:
Quod lætum est, animo complectere, sed fuge lites.

10. P. S. vs. 343: Muliebris lacrima condimentum est malitiæ.
Lásd Cat. III, 20., melyet fentebb 6. alatt idéztünk.

11. P. S. vs. 399: Necessitas dat legem, non ipsa accipit.
Cat. App. 8: Dat legem natura tibi, non accipit ipsa.

Itt látunk a kifejezésben oly hasonlóságot, mely arra engedne következtetni, hogy Cato e helyen Publilius Syrust tudatosan utánozta. De ez a példa egyedül áll.

12. P. S. vs. 415: Negat sibi ipse, qui, quod difficile est, petit.
Cat. I. 31: Quod iustum est, petito, vel quod videatur honestum,
Nam stultum petere est, quod possit iure negari.

13. P. S. vs. 631: Ubi omnis vita metus est, mors est optima.
Cat. IV. 43: Suspectus cave sis, ne sis miser omnibus horis;
Nam timidus et suspectis aptissima mors est.

A Publilius sentenciái közé felvett, de nem egyenesen tőle származó mondások közül a következők vethetők össze a Catóiéival:

14. Quod tacitum esse vis, nemini dixeris, quia non poteris ab alio exigere silentium, si tibi ipse non præstas. (L. Wölfflin kiadása p. 101.)

Quod esse tacitum vis, id nulli dixeris. (Sententiæ falso inter Publilianas receptæ vs. 319. Wölfflin p. 132.)

Cat. App. 9: Quod tacitum esse velis . . . dicere noli.

16. Sæpius locutum, nunquam me tacuisse pænitet. (Sent. fals. i. P. receptæ vs. 326.)

Cat. I. 12 : Rumores cave, ne studeas novus auctor haberi ;
Nam tacuisse nocet nulli, nocet esse locutum.

17. Sic prodesto amico, ne tibi noceas ; sic age alienum, ut tuum non obliviscaris negotium. (Sent. fals. i. P. receptæ vs. 345.)

Cat. I. 11 : Dilige sic alios, ut sis tibi carus amicus ;
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Végre, a mi a *Proverbia Senecae*-t illeti :

18. Quod tacitum velis esse, nemini dixeris. Si tibi ipsi non imperasti, quomodo ab aliis silentium speras. (Prov. 16.)

L. Cat. App. 9. fennebb 14. alatt.

Egyszeri átolvasás is meggyőzhet mindenkit arról, hogy a felhozott párhuzamos helyek közt csak oly általános tartalmi, nem egyszersmind alaki egyezés észlelhető, a minőt Catóra nézve más gnomikus frókkal való egybevetés által is ki lehet mutatni. Vizsgálatunk után tehát bátran kimondhatjuk, hogy *Cato a Publilius Syrus sententiáit, ha ismerte is, tudva és akarva nem utánozta.*

Dr. NÉMETHY GÉZA.

AZ ÓFELNÉMET BÖLCSODAL.

E nyelvemlékről az irodalomtörténetek ma már nem igen tesznek említést ; a IX. vagy X. századi bölcsődal valódiságába vetett hit teljesen kiveszett. De mint a modern philológiának egy igen érdekes, sokat vitatott problémája megérdemli, hogy vele és a reá vonatkozó ellentétes véleményekkel foglalkozzunk.

Zappert György hazánkfia, saját előadása szerint, már 1852-ben találta meg ez emléket egy 1435-ből származó papirkézirat kötésében, de csak 1858-ban tehette behatóbb vizsgálat és tanulmány tárgyává, miután a nevezett kézirat átment volt birtokába. Még ugyanezen év októberében bemutatta leletét a bécsi tudományos akadémiának, melynek kiadványaiban *) dolgozata *Über ein althochdeutsches Schlummerlied* címmel megjelent. Zappert az eredetinek igen romlott szövegét következőleg vélte helyreállíthatni :

*) *Sitzungsberichte der philos.-histor. Klasse der kais. Akademis der Wissenschaften.* Wien, 1859, XXIX. köt. p. 302—314.